

338J

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΠΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΝ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΤΗΣ ΚΑΤΩΤΕΡΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ· ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

πρὸς τὸ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ· ΕΠΙΝΕΥΣΕΙ

ΣΥΓΚΛΗΘΕΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1899

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΠΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΝ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΤΗΣ ΚΑΤΩΤΕΡΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ· ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

πρὸς τὸ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ· ΕΠΙΝΕΥΣΕΙ

ΣΥΓΚΛΗΘΕΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1899

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῆς πρὸς μελέτην καὶ ἀναθεώρησιν τῶν προγραμμάτων τῶν σχολῶν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως Ἐπιτροπείας, πρὸς τὸ Πατριαρχικῇ ἐπινεύσει συγκληθὲν ὑπὸ τῆς Π.Κ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ.

Σεβασμιώτατε πρόεδρε,

Ἐοίτιμοι Κύριοι.

Οἱ μετὰ σεβασμοῦ ὑποφαινόμενοι, ἐκλεχθέντες ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 22 Ἰουλίου ἐ. ἔ. μέλη τῆς πρὸς μελέτην καὶ ἀναθεώρησιν τῶν προγραμμάτων τῶν σχολῶν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως Ἐπιτροπείας, ἀσμένως ἀνελάβομεν, ὅπερ ἀνέθεσθε εἰς ἡμᾶς τιμητικὸν ἔργον.

Καὶ δὴ συνελθόντες ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πανοσιολογιωτάτου ἀρχιεπισκόπου κ. Καλ. Δελικάνη, ὁρισθέντος ὑπὸ τῆς Π. Κ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ὅπως παράσχη τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ καὶ διαφωτίζη ἡμᾶς, καὶ μελετήσαντες, ἐν ἑννέα μακροαῖς συνεδρίαις, τὰ ἐν ἰσχύϊ ἀναλυτικὰ προγράμματα τῶν δημοτικῶν σχολῶν (τοῦ 1894) καὶ τῶν ἀστικῶν (τοῦ 1897), ἐλάβομεν πρῶτον πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦς ἐβαρμύζοντας αὐτὰ διδασκάλους. Τὰ προγράμματα, ὡς γινώσκετε, καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἄψυχα καὶ νεκρὰ, οἱ δὲ ψυχὴν καὶ ζῶν ἐἰς αὐτὰ

δίδοντες και γνησίους παράγοντες οὗς ταῦτα ἐπιδιώκουσι καρπούς, εἶναι οἱ διδάσκαλοι, ὅταν εἶναι δεόντως κατηρητισμένοι και δὲν στερεῶνται ἐιδικῶν γνώσεων και παιδαγωγικῆς μορφώσεως. Ἀνάγκη λοιπὸν ἀναπόδραστος ἢ ἀνωτάτη ἡμῶν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ, ἢ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῶν διέπουσα, τὴν προσοχὴν αὐτῆς πρώτιστα πάντων εἰς τὴν μόρφωσιν και τὸν καταρτισμὸν τοιούτων διδασκάλων νὰ ἐπιστήσῃ.

Ὁ σκοπὸς δὲ οὗτος καθ' ἡμᾶς ἐπιτυγχάνεται ὡς ἐξῆς.

1). Νὰ ὑποχρεωθῶσιν ἅπανσαι αἱ σχολαί, αἱ τοῦ προνομίου ἀπολαύουσαι τῆς ἀπολύσεως διδασκάλων και διδασκαλισσῶν, νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὰ προγράμματα αὐτῶν **Παιδαγωγικά**, (ἰδίᾳ διδακτικὴν θεωρητικῶς και πρακτικῶς), **Τεχνικά** και **Φυσικά** μαθήματα, **μετ' ἀδελφύσεων**, ὅπως πρέπει νὰ διδάσκωνται ταῦτα ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως· μόνον δὲ πρὸς τοὺς οὕτω κατηρητισμένους νὰ δίδωσι **Διδακκαλικά πτυχία**, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἀποφοίτους ἀπλῶς **ἀπολυτήρια**.

2). Νὰ ληθῆ ἡ πρόνοια και περὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ τυχὸν ἐλλείψεις ἐχόντων διδασκάλων, ὅπως παιδαγωγικώτερον καταρτισθῶσι. Καθ' ἡμᾶς δὲ τὸ τοιοῦτον εἶναι κατορθωτὸν, ἂν προσκληθῶσι, ὅπως ἐνταῦθα και ἀλλαχοῦ ἐγένετο, ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς ὁμογενεῖς παιδαγωγοί, πείραν και αὐθεντίαν ὁμολογουμένην κεκτημένοι, ἵνα κατὰ τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν διδάξωσι τοὺς τοιοῦτους θεωρητικῶς τὴν διδακτικὴν και πρακτικῶς δι' **ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν**. Ταῦτα καθ' ἡμᾶς τὰ δυνάμενα νὰ μεταπλάσῃσι τὸ ποιοῦν τοῦ διδασκαλικοῦ ἡμῶν σώματος ἀμφοτέρων τῶν φύλων και νὰ καταστήσωσιν αὐτὸ ἱκανὸν νὰ πραγματοποιηῇ τὸν ὑπὸ τῶν προγραμμάτων ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν.

Ἐπειτα δὲ τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐφείλκυσαν τὰ παρ' ἡμῶν διδακτικά βιβλία. Οὐκ ὀλίγα τούτων, **καὶ καθ' ἕλην καὶ κατ' εἶδος**, ἐθεωρήθησαν οὐχὶ λίαν κατάλληλα πρὸς τὸν ἐγένοντο σκοπὸν, ὁμολογούμενον δὲ εἶναι ὅτι, ἐν τῇ κατωτέρᾳ μάλιστα ἐκπαιδεύσει, τὰ καταλλήλως και εὐμεθόδως συντεταγμένα διδακτικά βιβλία εἶναι σπουδαιότατος παράγων. Ἀνάγκη λοιπὸν και περὶ τῶν βιβλίων ἢ ἀνωτάτη ἡμῶν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ νὰ μεριμνήσῃ, τοῦτο δὲ θὰ κατορθώσῃ ἐνεργοῦσα οὕτω κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν. Ἀφοῦ συνταχθῆ τὸ πρόγραμμα τῶν σχολῶν ἐν πάσῃ τῇ δυνατῇ λεπτομερείᾳ και ὀρισθῶσιν ἐν αὐτῷ τίνα τῶν μαθημάτων ἀπὸ βιβλίου θὰ διδάσκωνται και τίνα μὴ, νὰ προκηρῶσῃ **διαγωνισμὸν** συγγραφῆς τῶν κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο διδακτικῶν βιβλίων, ὀρίζουσα λεπτομερῶς **τὴν τε ἕλην και τὸν ὄγκον** τοῦ βιβλίου· ἐκ τῶν ὑποβληθέντων δὲ εἰς τὸν διαγωνισμὸν, τὰ καταλλήλοτερα ἐξ ἐκάστου μαθήματος νὰ ἐπιβάλῃ ἐπὶ ὀρισμένην χρονικὴν περίοδον εἰς πάσας τὰς σχολὰς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπαφίνουσα τὴν ἐκλογὴν ἐλευθέραν εἰς τοὺς Διευθυντὰς και τὰς Διευθυντριάς. Καὶ ἡ πρόνοια αὕτη περὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων φρονοῦμεν ὅτι πολὺ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς κατωτέρας ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως.

Ἀλλὰ και οἱ ἱκανώτατοι διδάσκαλοι και τὰ ἄριστα διδακτικά βιβλία εἰς πάσας μὲν τὰς σχολὰς, μάλιστα δὲ εἰς τὰς τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἐλάχιστα διαπράττουσιν, ὅταν πληθώρα μαθητῶν ὑπάρχῃ· διὸ και εἰς πάντα τὰ πεπολιτισμένα κράτη σήμερον εἶναι ὀρισμένον τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως. Καὶ παρ' ἡμῶν λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη, ἐὰν θέλωμεν ἐκ τῶν σχολῶν ἡμῶν νὰ ὀρέπωμεν οὗς ἀπεκδεχόμεθα καρπούς, νὰ κανονισθῇ και ὀρισθῇ ἄρμοδιως ὅτι πρέπει νὰ διαιρηθῆ εἰς δύο τμήματα ἢ τάξεις

ἢ ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα μαθητὰς ἢ μαθητριάς ἀριθμοῦσα.

Πολλὰ τῶν μαθημάτων, τὰ **φυσικὰ** μάλιστα καὶ ἡ **γεωγραφία** ἀπαιτοῦσιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ **πίνακας, ὄργανα καὶ συλλογὰς**, ὧν ἄνευ ἀκαρπὸς ἀποβαίνει ἡ διδασκαλία καὶ μάταιος ὁ δαπανώμενος χρόνος.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ προμήθεια τούτων σήμερον δὲν εἶναι πολυδάπανος, καθόσον ἀντὶ 20—25 λιρῶν ἐκάστη σχολὴ τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως δύναται κάλλιστα νὰ προμηθευθῇ ταῦτα πάντα ἐξ Εὐρώπης, φρονοῦμεν καὶ ἀποφαινόμεθα ὅτι, ἐὰν θέλωμεν τὰ πρακτικώτατα ταῦτα καὶ ὠφελιμώτατα μαθήματα τελεσφόρως νὰ διδάσκωνται, **τῶν ὧν οὐκ ἄνευ** εἶναι νὰ ἐπιδελθῇ εἰς τὰς Ἐφορείας ἢ ἀλόκτους τῶν τοιούτων ὀργάνων· ἄλλως νὰ ἀπογορευθῇ ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων τούτων.

Λαβόντες κατὰ τὴν ὑμετέραν ἐντολὴν ὡς βάσιν τῆς μελέτης ἡμῶν τὰ προγράματα τῶν δημοτικῶν σχολῶν τοῦ 1894 καὶ τῶν ἀστικῶν τοῦ 1897, εὔρομεν αὐτὰ χρῆζοντα μείζονος διαρρυθμίσεως, δι' ὃ ἐκρίναμεν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς ὑμᾶς τὴν ἰδίαν ἡμῶν μελέτην καὶ κρίσιν, καὶ δὴ ἀντὶ τῶν δύο ἐν πρόγραμμα, ἐπονομάζοντες αὐτὸ **τῶν κατωτέρων καὶ ἀνωτέρων δημοτικῶν σχολῶν**· διότι ἡ καλουμένη ἀστικὴ σχολὴ, ὡς ἔχει παρ' ἡμῖν, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἀνωτέρα βαθμὶς τῆς δημοτικῆς, τῆς ἀποτελούσης τὴν **κατωτέραν** λεγομένην ἢ **πρώτην** ἐκπαιδεύσιν. Ἡ κατωτέρα δὲ αὕτη ἐκπαιδεύσις, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἔχη δύο βαθμίδας **αὐτοτελοῦς καὶ ἁρτίως** διδασκαλίας, διότι πολλοὶ τῶν παιδῶν καταλείπουσι τὰ μαθητικὰ ἐδῶλια ἀπὸ τοῦ 10—11 ἔτους τῆς ἡλικίας, καὶ

ἄλλοι ἀπὸ τοῦ 13—14, ἢ δὲ δημοτικὴ σχολή, ὅπως ἐπαξία τοῦ ὀνόματος αὐτῆς εἶναι, πρέπει νὰ παραδίδῃ ἕκαστον παιδα εἰς τὴν κοινωνίαν ὅσον οἶόν τε **ἁρτίως** κατηρητισμένον τότε ἥθος καὶ τὰς γνώσεις. Καὶ τὴν μὲν πρώτην βαθμίδα τῶν δημοτικῶν σχολῶν ἀποτελοῦσιν αἱ τάξεις **Α', Β', Γ' καὶ Δ'**, τὴν δὲ δευτέραν αἱ **Ε', ΣΤ', καὶ Ζ'**.

Ἀνώτατον ὄριον τῶν καθ' ἑβδομάδα ἐργασιμῶν ὥρῶν ἐν ταῖς δημοτικαῖς σχολαῖς παρεδέχθημεν διὰ μὲν τὰς ἀνωτέρας τάξεις τὰς 36, διὰ δὲ τὰς κατωτέρας τὰς 29. Ἀνομολογοῦμεν ὅτι τὸ ἐπιβαλλόμενον βᾶρος εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὀριζόμενα ἐν τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς προγράμμασι καὶ τὰς ἀξιώσεις τῆς νῦν κρατούσης σχολικῆς ὑγιεινῆς, εἶναι μέγα πῶς. Ἄλλ' ἢνἀγκάσθημεν τοῦτο νὰ παραδεχθῶμεν, ὅπως ἀποφύγωμεν τὴν ἐπαύξησιν τῶν ὥρῶν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως· διότι ἐν ὀλιγωτέροις τῶν 4 ἐτῶν διὰ τὴν κατωτέραν βαθμίδα καὶ τῶν 7 διὰ τὴν ἀνωτέραν, εἶναι ὅλως ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ **ἁρτία καὶ αὐτοτελοῦς** ἐκπαιδεύσις, καθόσον οἱ παῖδες, ἔνεκα τῶν παρ' ἡμῖν κοινωνικῶν συνθηκῶν, κατερχόμενοι εἰς τὸν πρακτικὸν βίον πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς αὐτοτελοῦς ἐκπαιδεύσεως, δὲν θὰ ἦσαν δεόντως κατηρητισμένοι. Ἐντὸς τῶν 4 λοιπῶν καὶ τῶν 7 ἐτῶν κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ συμπληρωθῶσιν ἀμφοτέρωι οἱ κύκλοι τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἄλλ' ἵνα τοῦτο ἐπιτευχθῇ, ἀναποφεύκτως δεόν νὰ γίνῃ συμπύκνωσις τις τῆς ὕλης καὶ τι βᾶρος νὰ ἐπιπροσθεθῇ, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡμεῖς, διὰ τὴν φύσιν τῆς γλώσσης ἡμῶν καὶ διὰ τὴν ἀναπόδραστον πλείστων ἔνεκα λόγων ἀνάγκην τῆς εἰσαγωγῆς τῆς τουρκικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς γλώσσης εἰς τὰς δημοτικὰς σχολὰς, ὀφείλομεν περισσότερον ἢ ἄλλοι νὰ διαθέσωμεν χρόνον ἐν τοῖς ἡμετέροις προγράμμασι διὰ τὰ γλωσσικὰ καθόλου μαθήματα. Ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι διὰ τῆς ἐπιζητουμένης, δι' ὧν

έν τοῖς ἔμπροσθεν εἰπωμεν μέσων, μεθοδικωτέρας καὶ εἰδικωτέρας καταρτίσεως τῶν διδασκάλων καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως καλῶν διδακτικῶν βιβλίων, μέρος τοῦ βάρους τούτου νὰ μετριάσθῃ.

Προκειμένου περὶ τῶν σχολῶν τῆς πρώτης ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως, ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ μὴ προσθέσωμεν νέα μαθήματα, ἀλλὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ ἀναγεγραμμένα ἐν τοῖς προγράμμασι τοῦ 1894 καὶ τοῦ 1897, διότι τὰ μαθήματα ταῦτα εὔρομεν ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸν βίον καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Οὕτω λοιπὸν προέβημεν ἀμέσως εἰς τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ὄρουλογίου καὶ τῆς ὕλης τῶν μαθημάτων τῶν ἀρρεναγωγείων πρῶτον, ἔπειτα δὲ τῶν παρθεναγωγείων, διότι, διὰ τὴν διαφορὰν τῆς φύσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ, τὰ τῶν παρθεναγωγείων ἐν τισὶ μὲν εἶναι τὰ αὐτὰ ἐν τισὶ δὲ διάφορα.

Α΄. ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΩΝ ΑΡΡΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

Μαθήματα.	Τάξεις.								ἐν συνόλ.	ἐν σχέσει πρὸς τὰ νῦν ἰσχύοντα προγράμματα.
	Α΄.	Β΄.	Γ΄.	Δ΄.	Ε΄.	ς΄.	Ζ΄.	Ἔθροια καθ' ἑβδομάδα.		
Θρησκευτικὰ	2	2	3	3	2	2	2	16	'Αμετέβλ.	
Ἑλληνικὰ	12	10	10	10	10	9	9	70	— 1	
Λεκτικαὶ ἀσκήσ.	4	4	2	—	—	—	—	10	+ 6	
Τουρκικὰ	—	—	—	2	3	3	3	11	+ 1/2	
Γαλλικὰ	—	—	2	3	4	4	4	17	+ 6 1/2	
'Αριθμητικὴ	5	5	4	3	3	4	2	26	+ 6	
Γεωμετρία	—	—	—	—	—	—	2	2	+ 1	
'Ιστορία	—	—	2	3	2	2	2	11	— 1	
Γεωγραφία	—	—	2	2	3	2	3	12	+ 1	
Φυσικὴ ἱστορία	—	—	—	2	3	—	—	10	'Αμετέβλ.	
Φυσικὴ	—	—	—	—	—	—	3			
Χημεία	—	—	—	—	—	2	—			
'Εμπορικὰ	—	—	—	—	—	2	2	4	+ 2	
Καλλιγραφία	—	2	3	2	3	3	1	19	— 8	
'Ιχνογραφία	—	—	2	2						
'Ωδικὴ καὶ Γυμν.	6	6	4	4	3	3	3	29	+ 1	
	29	29	34	36	36	36	36	237	+ 14	

Κατὰ τὸν πίνακα τοῦτον νύξήσαμεν τὰς ὥρας τῶν ἐλλνικῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων, (τῶν ἐν τοῖς ὠρολογίοις τοῦ 1894 καὶ τοῦ 1897 ἀναγραφόμενων ὑπὸ τὸν ὄρον **πραγματογνώδια**) κατὰ 5, τὰς τῶν τουρκικῶν κατὰ $1\frac{1}{2}$, τὰς τῶν γαλλικῶν κατὰ $6\frac{1}{2}$, τὰς τῆς ἀριθμητικῆς κατὰ 6, τὰς τῆς γεωμετρίας κατὰ 1, τὰς τῆς γεωγραφίας κατὰ 1, τὰς τῶν ἐμπορικῶν κατὰ 2 καὶ τὰς τῆς ὀδικῆς καὶ γυμναστικῆς κατὰ 1. Τοῦτο δὲ ἐπετύχομεν αὐξήσαντες μὲν τὰς τῆς ὀδικῆς καὶ γυμναστικῆς ὥρας ἐν τῇ Α' καὶ τῇ Β' τάξει κατὰ 4, ἐλαττώσαντες δὲ αὐτὰς ἐν τῇ Ε'. ΣΤ'. καὶ τῇ Ζ'. τάξει κατὰ 3 καὶ μειώσαντες τὰς τῆς ἱστορίας κατὰ 1 καὶ τὰς τῶν καλλιτεχνικῶν (καλλιγραφίας καὶ ἰχνογραφίας) κατὰ 8 καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐξ ἀπειροκαλίας, ἀλλ' ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι, μεθοδικωτέρας τῆς διδασκαλίας ἀμφοτέρων τῶν μαθημάτων τούτων γινόμενης, περιοριζομένης δὲ τῆς διδασκαλίας τῆς καλλιγραφίας εἰς τὴν μόνην ἀναγκαίαν καὶ χρήσιμον ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἐξάσκησιν τῆς ταχυγραφικῆς καλλιγραφίας, καὶ περισσοτέρας προσοχῆς καταβαλλομένης ἐπὶ πάσης τῶν μαθητῶν γραπτῆς ἐργασίας, τὰ ἀποτελέσματα πολὺ καλλίτερα τῶν νῦν θὰ εἶναι.

Κατὰ τὴν ἐπὶ μέρους ἐξέτασιν τῶν προγραμμάτων τοῦ 1894 καὶ τοῦ 1897, εὔρομεν τὴν ὕλην τῶν μαθημάτων ἐν τισὶ μὲν ἐλλειπῇ, ἐν τισὶ δὲ ὑπερβάλλουσαν. Μερικώτερον ἐπεξηγούμενοι λέγομεν ὅτι τὴν ὕλην τῶν **θηρδεντικῶν**, εὔρομεν δυσβάστακτον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν παιδῶν ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς τάξεσι, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς κατωτέραις, ἰδίᾳ ἔνεκα τῶν παρατιθεμένων **ρητῶν καὶ τροποπαρίων**, ὧν ἡ κατανόησις εἶναι ὑπερτέρα τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν γλωσσικῶς τε καὶ πραγματικῶς

διὸ καὶ ἠναγκάσθημεν, κυρίως ἔνεκα τῆς ἐξοικειώσεως τῶν παιδῶν πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη, νὰ μετενέγκωμεν μὲν τὰ τροπάρια εἰς τὴν ὀδικήν, νὰ προδῶμεν δὲ καὶ εἰς ἄλλας τινὰς μεταθέσεις καὶ μεθοδικωτέρας διαρρυθμίσεις. Καὶ ἡ τῶν ἐλλνικῶν δὲ ὕλη καὶ ἡ τῆς **ἀριθμητικῆς** καὶ ἡ τῆς **γεωγραφίας** εὐρέθησαν φθορικαὶ μὲν ὡς πρὸς τὸν διατιθέμενον διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν χρόνον, μεγαλειτέρας δὲ καὶ **ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον** ἀναπτύξεως χρήζουσαι· ἐξ οὗ καὶ ἐδέησε τὴν μὲν διδασκαλίαν τῶν **ἀρχαίων ρητόρων** νὰ ἐξοβελίσωμεν ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολῶν, νὰ ἐπαυξήσωμεν δὲ τὰς ὥρας τῆς **ἀριθμητικῆς** καὶ νὰ μετενέγκωμεν πολὺ τῆς ὕλης τῆς **γεωγραφίας** εἰς τὴν Ζ'. τάξιν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὥραι τῶν **ἐμπορικῶν** καθὼς καὶ αἱ **τῶν ξένων γλωσσῶν** ἐκρίθησαν ὑψηλῶν ἀνεπαρκεῖς, πρὸς ἐπαύξησιν δὲ αὐτῶν κατεδιδάσαμεν τὴν διδασκαλίαν τῶν ξένων γλωσσῶν καὶ εἰς τὴν κατωτέραν βαθμίδα, διότι τὸ ὠρολόγιον τῆς ἀνωτέρας δὲν ἐπέτρεπεν, ἄνευ οὐσιώδους βλάβης τῶν ἄλλων μαθημάτων, τὴν ἀναγκαίαν ταύτην ἐπαύξησιν. Ἡ διδασκαλία ὁμως τῶν ξένων γλωσσῶν ἐν τῇ κατωτέρα βαθμίδι τῶν δημοτικῶν σχολῶν πρέπει νὰ γίνηται οὐχὶ κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἀλλὰ **κατὰ τὴν πραγματικὴν μυσικὴν μέθοδον**, ἧς ἐξαιρετον ὁδηγὸν συνέγραψεν ὁ Carré (Methode pratique de langage, de lecture, et d'écriture destinée aux élèves des pays où l'on ne parle pas français par J. Carré arrangée pour les écoles primaires de Turquie par Z. Loupe Conple 1897): ἄλλως θεωροῦμεν ἐπιβλαβῆ μὲν διανοητικῶς, ἀνωφελῆ δὲ ἀπώλειαν χρόνου τὴν διδασκαλίαν τῶν ξένων γλωσσῶν ἐν τῇ κατωτέρα βαθμίδι. Κατ' ἀνάγκην δὲ δὲν εἰσηγόμεν ἀμφοτέρας τὰς ξένας γλώσσας εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν ἀλλὰ προετάξαμεν τὴν μίαν, διότι **παιδαγωγικῶς** δὲν ἐπι-

τρέπεται ἢ σύγχρονος ἑναρξίς τῆς διδασκαλίας δύο ξένων γλωσσῶν.

Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀποφοίτων τῶν δημοτικῶν σχολῶν ἐξακολουθοῦσι τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, τοῖς γυμνασίοις, ἵνα μὴ ζημιῶνται οἱ ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολῶν ἀποφοιτῶντες ἢ ἐκ τινος τάξεως τούτων ἀποχωροῦντες, ἀνάγκη φηροῦμεν ἢ ἀνωτάτη ἡμῶν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ νὰ κανονίσῃ διοικητικῶς τὰς σχέσεις τῶν Δημοτικῶν σχολῶν πρὸς τὰ γυμνάσια, ὥστε νὰ μὴ ὑποβάλλωνται εἰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις οἱ διὰ τακτικοῦ ἐνδεικτικοῦ ἢ ἀπολυτηρίου ἐψωδιασμένοι.

Τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων δὲν συνετάξαμεν ἀναλυτικῶς ἀλλὰ **δυναμικῶς καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς**, διότι ἡ ἀνάλυσις ἀπαιτεῖ χρόνον πολὺν, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα ἠναγκασμένοι ὅσον τὸ δυνατόν ἐν βραχεῖ χρόνῳ νὰ ὑποβάλλωμεν ὑμῖν τὰ πόρισμα τῆς ἡμετέρας μελέτης ἐπὶ τῶν ἐν ἰσχύϊ προγραμμάτων. Ἐπαφίνομεν λοιπὸν εἰς τοὺς ἀρμοδίους νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῆς ἀναλυτικῆς συντάξεως τοῦ ἡμετέρου προγράμματος, παρατηροῦντες ὅτι πρὸς τῷ ἀναλυτικῷ προγράμματι προσαπαιτεῖται καὶ **δυσγραφὴ μεθοδικῶν ὁδηγῶν** διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων, ὅπως πανταχοῦ σήμερον γίνεται ὁσάκις νέον πρόγραμμα ἐκδοθῆ, καθὼς καὶ **ἐτέρων** διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος, ἐν αἷς σχολαῖς οἱ διδάσκοντες εἶναι ὀλιγώτεροι τῶν ὑπαρχουσῶν τάξεων.

Β'. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

τῶν μαθημάτων τῶν ἀρρεναγωγείων.

Τάξις Α'.

Ἱστορήματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης μετ' ἠθικῶν πορισμάτων, (προφθορικῶς, ἄνευ ρητῶν καὶ τροπαρίων). Προσευχαί.

Τάξις Β'.

Ἱστορήματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης μετ' ἠθικῶν πορισμάτων, (ἄνευ ρητῶν καὶ τροπαρίων καὶ βιβλίου). Προσευχαί.

Τάξις Γ'.

Ἱερὰ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐκ τῆς Καινῆς ὁ βίος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετ' ἠθικῶν πορισμάτων (ἄνευ ρητῶν καὶ τροπαρίων). Προσευχαί.

Τάξις Δ'.

Ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ ρητῶν καὶ ἠθικῶν πορισμάτων, (ἄνευ τροπαρίων). **Στοιχεῖα Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας** βιογραφικῶς (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς βιογραφίας τῶν κατὰ τόπους πολιούχων ἁγίων). **Συνοπτικὴ τοπογραφία** Παλαιστίνης, Αἰγύπτου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας ἄνευ ἰδιαίτερου βιβλίου. **Στοιχεῖα ἱερᾶς Κατηχύσεως**. Προσευχαί.

Τάξις Ε'.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐκτενέστερον, μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων. Προσευχαί.

Τάξις ΣΤ'.

Συστηματικὴ διδασκαλία τῆς **Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας** μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Προσευχαί.

Τάξις Ζ'.

Ἱερά Κατήχησις κατ' ἑκτασίν. Στοιχεῖα λειτουργικῆς (οὐχὶ ὡς ἰδιαιτέρου μαθήματος καὶ ἀπὸ ἰδιαιτέρου βιβλίου). Προσευχαί.

Γ'. ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Τάξις Α'.

Ἀνάγνωδις καὶ γραφὴ κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν καὶ συνθετικὴν μέθοδον. **Ἀπαγγελία καὶ ἀπομνημόνευδις** ὀλιγίστων καὶ εὐλήπτων ποιημάτων.

Τάξις Β'.

Ἀπαιστος **ἀνάγνωδις καὶ ἑρμηνεία** τοῦ κειμένου. **Γραμματικὴ**· οἱ ἀπλούστατοι τύποι καὶ κανόνες κατὰ τὸ κυκλικὸν σύστημα ἐν ἐφαρμογῇ ἐπὶ τοῦ ἀναγνωστικομένου κειμένου, (ἄνευ βιβλίου). **Ἀπαγγελία καὶ ἀπομνημόνευδις** ὀλιγίστων ἑρμηνευθέντων ποιημάτων.

Τάξις Γ'.

Κατ' ἔννοιαν **ἀνάγνωδις καὶ ἑρμηνεία** τοῦ κειμένου. **Γραμματικὴ**· ἐπανάληψις τῶν δεδιδαγμένων μετ' ἀναλόγου συμπληρώσεως καὶ εὐρύνσεως τοῦ κύκλου (μετὰ βιβλίου). Ἐφαρμογὴ ἐπὶ τοῦ κειμένου στοιχειωδεστάτων **συντακτικῶν** γνώσεων. Ἐναρξίς **συνθετικῶν ἀσκήσεων προφορικῶς καὶ γραπτῶς**, (προβαλλομένων ἀναλόγων πρὸς τὴν τάξιν ἐρωτήσεων ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος). **Ἀπαγγελία καὶ ἀπομνημόνευδις** ἑρμηνευθέντων ποιημάτων.

Τάξις Δ'.

Ἀνάγνωδις καὶ ἑρμηνεία τοῦ κειμένου. **Γραμματικῆς** ἐπανάληψις καὶ συμπλήρωσις. Εὐρυνσις τοῦ κύκλου τῶν **συντακτικῶν** γνώσεων, μετ' ἐφαρμογῆς ἐπὶ τοῦ διδασκόμενου κειμένου. **Συνθετικαὶ ἀσκήσεις** (σύντομοι καὶ ἀπλαῖ διηγήσεις· οἰκογενειακὴ ἐπιστολογραφία). **Ἀπαγγελία καὶ ἀπομνημόνευδις** ἑρμηνευθέντων εὐλήπτων **ἀρχαίων γνωμικῶν**.

Τάξις Ε'.

Ἑρμηνεία ἐκλεκτῶν τεμαχίων ἐκ τῆς Ἀπολλοδώρου βιβλιοθήκης, τῆς Αἰλιανοῦ Ποικίλης ἱστορίας καὶ (περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους) Αἰσωπίων μύθων κατ' ἐκλογὴν ἄνευ τῶν **ἐπιμυθίων**. (Οὐχὶ κατὰ τὴν στερεότυπον ἑκδοσιν ἀλλὰ καθορισθέντων ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς τῶν τεμαχίων καὶ τῶν ἀφαιρετέων, ληφθείσης δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς τε ὕλης καὶ τοῦ εἶδους). **Γραμματικῆς** τὸ τυπικὸν εὐσυνόπτως μετὰ τῶν ἀναλόγων συντακτικῶν γνώσεων. Ὡραι 6.

Νέα γλῶσσα. Ἀπάνθισμα ἐκ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν Δ. Μαυροκορδάτου καὶ ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ Ὅμηρου [εἰς ὅσον ἐνεστί καθαρεύουσαν γλῶσσαν]. Ὁραι 2

Συνθέσεις. Διηγήσεις καὶ ἐπιστολογραφία. Ὁραι 2

Τάξις ΣΤ'.

Ἀρχαία γλῶσσα. Ἑρμηνεία Λουκιανοῦ **Νεκρικῶν διαλόγων** κατ' ἐκλογὴν (κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Pessonaux) καὶ ἱστορικῶν κεφαλαίων τῆς Ξενοφῶντος **Κύρου Ἀναβάσεως. Γραμματικὴ** ἐπανάληψις καὶ συμπλήρωσις τοῦ τυπικοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἐτυμολογικοῦ οἱ στοιχειωδέστατοι κανόνες. Ἀνάλογοι **δυντακτικαὶ γνῶσεις** (ἄνευ βιβλίου). Ὁραι 6

Νέα γλῶσσα. Ἐκ τοῦ Ἡροδότου, καὶ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη κατὰ μετάφρασιν Α. Ραγκαβῆ. Ὁραι 1

Συνθέσεις. Ἱστορικαί, ἀπλαῖ περιγραφῆαι καὶ ἐπιστολογραφία. Ὁραι 2

Τάξις Ζ'.

Ἀρχαία γλῶσσα. Ἑρμηνεία Ξενοφῶντος **Κύρου Ἀναβάσεως, Ἑλληνικῶν καὶ Ἀπομνημονευμάτων**, κατ' ἐκλογὴν, Πλουτάρχου **Παραλλήλων Βίων**, [Θεμιστοκλέους, Ἀριστείδου, Κίμωνος,] καὶ ἐκ τῶν Ἡροδότου Ζ' καὶ Η' βιβλίων **ἐξηρητικῶν. Γραμματικὴ** Ἐπανάληψις καὶ συμπλήρωσις τῆς ὅλης **γραμματικῆς.** Συστηματικὴ διδασκαλία ἐπιτόμου **δυντακτικοῦ** (ἀπὸ βιβλίου). Ὁραι 6

Νέα γλῶσσα. Ἐκ τῆς Ὀμήρου Ἰλιάδος καὶ Σοφοκλέους Οιδίππου ἐπὶ Κολωνῶ κατὰ μετάφρασιν Α. Βλάχου. Ὁρ. 2

Συνθέσεις. Ἱστορικαί, περιγραφῆαι καὶ ἐπιστολογραφία. Ὁρα 1

Συμειώσεις. Ἐν τοῖς **δυνταχθῆσομενοις βιβλίοις** διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας γλώσσης πρέπει νὰ περιέχεται ἕλη ἐπαρκεῦσα διὰ τὴν διδασκαλίαν ἱκανῶν ἐτῶν, ἵνα μὴ καθ' ἑκάστον ἔτος ἐπαναλαμβάνεται ἡ διδασκαλία τῶν αὐτῶν. Ἐν τέλει δὲ τῆς ἐπιτόμου **γραμματικῆς** καὶ τοῦ ἐπιτόμου **δυντακτικοῦ** νὰ προδεθεῖ καὶ ἀσκήσεις κατὰ τὰ γερμανικὰ **Veübungs bücher** πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἐκάστοτε διδασκομένων.

Δ'. ΛΕΚΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Τάξις Α'.

(Ἐκ τῆς **πραγματογνωσίας**). Ἡ Σχολή, ἡ Ἐκκλησία ἢ Οἰκία καὶ τὰ ἐν αὐταῖς.

Τάξις Β'.

(Ἐκ τῆς **πραγματογνωσίας**). Ἐπανάληψις τῶν διδαγμένων ἐν τῇ πρώτῃ τάξει. Οἰκογένεια, συνοικία, χωρίον, πόλις, ὥραι τοῦ ἔτους, ἑορταὶ καὶ ἐπαγγέλματα.

Τάξις Γ'.

(Ἐκ τῆς **φύσιογραφίας**). Τὰ γνωστότερα καὶ συνηθέστερα ἐκ τῶν τριῶν βασιλείων τῆς φύσεως.

Ε'. ΤΟΥΡΚΙΚΑ

Τάξις Δ'.

Τὴν πρώτην **ἐξαμηνίαν** κατὰ τὴν πραγματικὴν μητρικὴν μέθοδον (ἄνευ βιβλίου). Τὴν δευτέραν **ἐξαμηνίαν**

στοιχεία ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος μετὰ τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων περὶ τῆς προφορᾶς τῶν γραμμάτων.

Τάξις Ε΄.

Ἀνάγνωσις ἐκ κειμένων καθαρῶς τουρκικῶν. **Ἑρμηνεία** λέξεων καὶ φράσεων ἐκ τοῦ ἀναγινωσκομένου κειμένου.

Γραφή ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ τοῦ χάρτου. Τὴν δευτέραν ἐξαμηνίαν τὰ κυριώτερα τοῦ τυπικοῦ τῆς τουρκικῆς γραμματικῆς καὶ **διαλογικαὶ ἀσκήσεις** ἐκ τῆς πραγματογνωσίας.

Τάξις ΣΤ΄.

Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐξ εὐλήπτου ἐντύπου καὶ λελιθογραφημένου κειμένου. Ἐπανάληψις καὶ ἐπέκτασις τοῦ κύκλου τῆς τουρκικῆς γραμματικῆς μετὰ καταλλήλων ἀσκήσεων. Καλλιγραφία ρικὰ ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ τοῦ χάρτου. Ἀπλούσταται **δυνθέσεις** καὶ **διάλογοι** ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Τουρκικὸν καὶ τάνάπαλιν.

Τάξις Ζ΄.

Ἀνάγνωσις καὶ μετάφρασις ἐξ ἐντύπου, ἐφημερίδων καὶ λελιθογραφημένου κειμένου. Συμπλήρωσις τῆς τουρκικῆς γραμματικῆς καὶ οἱ ἀναγκαιότατοι **τύποι καὶ κανόνες** ἐκ τῆς περσικῆς καὶ ἀραβικῆς. **Καλλιγραφία, ἐπιστολογραφία καὶ ἀσκήσεις** εἰς τὴν σύνταξιν ἐγγράφων τοῦ πρακτικοῦ βίου, ἐκ τοῦ Ἰνσά. **Ἀπομνημόνευσις** εὐλήπτων τινῶν ποιημάτων.

Ε΄. ΓΑΛΛΙΚΑ

Τάξις Γ΄.

Κατὰ τὴνπραγματικὴν μπτρικὴν μέθοδον (ἄνευ βιβλίου).

Τάξις Δ΄.

Ἀνάγνωσις καὶ γραφή. Ἀσκήσεις κατὰ τὴν μπτρικὴν μέθοδον. Τὴν δευτέραν ἐξαμηνίαν **μετάφρασις** ἐκ τοῦ ἀναγινωσκομένου κειμένου καὶ στοιχεῖα **γραμματικῶν** γνώσεων μετὰ τῶν βοηθητικῶν avoir καὶ être (ἄνευ βιβλίου). **Ἀπαγγελία καὶ ἀπομνημόνευσις** ὀλιγοστίχων ποιημάτων.

Τάξις Ε΄.

Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τοῦ ἀναγινωσκομένου μετ' ἀποδόσεως ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ γαλλιστὶ **διαλογικῶς.** Ἐπανάληψις καὶ ἐπέκτασις τῆς **γραμματικῆς.** Διαλογικαὶ **ἀσκήσεις** ἐκ τῆς πραγματογνωσίας. **Ὄρθογραφικαὶ ἀσκήσεις.**

Τάξις ΣΤ΄.

Τὰ αὐτὰ τῆς Ε΄. ἐν εὐρύτερῳ κύκλῳ μετὰ τῶν εὐχρηστοτέρων ἀνωμάτων ρημάτων. **Ὄρθογραφικαὶ ἀσκήσεις.**

Τάξις Ζ΄.

Ἀνάγνωσις ἐκλεκτῶν λογογράφων καὶ ποιητῶν καὶ μετάφρασις εἰς καθαρεύουσιν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπόδοσις τοῦ κειμένου ὑπὸ τῶν μαθητῶν γαλλιστὶ. Ἐπανάληψις καὶ συμπλήρωσις τῆς **γραμματικῆς** καὶ τὰ κυριώτερα ἐκ τοῦ **δυνακτικοῦ** μετὰ καταλλήλων γυμνασμάτων. Διαλογικαὶ **ἀσκή-**

δεις ἐκ τῆς πραγματογνωσίας. Ὅρθογραφικαὶ ἀσκήσεις.
Συνθέσεις καὶ ἐπιστολογραφία.

ΣΤ'. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

Τάξις Α'.

Ἀριθμητικὴ καὶ ἀσκήσεις τῶν τεσσάρων πράξεων ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1—10 καὶ 1—100 ἀπὸ στόματος καὶ γραπτῶς (ἄνευ βιβλίου).

Τάξις Β'.

Ἀσκήσεις τῶν τεσσάρων πράξεων ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1—1000 ἀπὸ στόματος καὶ γραπτῶς (ἄνευ βιβλίου).

Τάξις Γ'.

Αἱ τέσσαρες πράξεις ἐπὶ πάντων τῶν ἀριθμῶν μέχρις ἑκατομμυρίου ἀπὸ στόματος καὶ γραπτῶς (μετ' ὀλιγοσέλιδου βιβλίου ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων). Τὸ κλάσμα ὡς πηλίκον διαιρέσεως.

Τάξις Δ'.

Αἱ τέσσαρες πράξεις ἐπὶ πάντων τῶν ἀριθμῶν ἀκεραίων καὶ δεκαδικῶν ἀπὸ στόματος καὶ γραπτῶς. Τὰ ἀναγκαϊότερα ἐκ τῶν κλασματικῶν καὶ δεσμικῶν, μετὰ καταλλήλων προβλημάτων ἐκ τοῦ πρακτικοῦ βίου. Μέθοδος τῶν τριῶν ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν διὰ τῆς ἀναγωγῆς εἰς τὴν μονάδα. Τὰ ἀναγκαϊότερα περὶ μέτρων, σταθμῶν καὶ νομισμάτων. Ἀπλουστάτη καταδικογραφία καθ' ἀπλογραφίαν.

Τάξις Ε'.

Συστηματικὴ διδασκαλία τοῦ πρώτου μέρους τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς μετ' ἐφαρμογῶν ἐπὶ προβλημάτων τοῦ πρακτικοῦ βίου. Ἀσκήσεις εἰς τὴν ἀπὸ στόματος λογιδοτικὴν.

Τάξις ΣΤ'.

Ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ Ε' τάξει δεδιδασκέντων καὶ συνέχεια μέχρι τοῦ τέλους τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς πλὴν τῆς τετραγωνικῆς καὶ κυβικῆς ρίζης. Περὶ μέτρων, σταθμῶν καὶ νομισμάτων ἐν ἐφαρμογαῖς ἐπὶ προβλημάτων. Ἀσκήσεις εἰς τὴν ἀπὸ στόματος λογιδοτικὴν.

Τάξις Ζ'.

Γενικὴ ἐπανάληψις τῆς ὅλης ἀριθμητικῆς μετ' ἐφαρμογῶν ἐπὶ προβλημάτων. Διαιρετότης ἀριθμῶν. Μέγιστος κοινὸς διαιρέτης. Ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον. Τετραγωνικὴ καὶ κυβικὴ ρίζα. Ἀσκήσεις εἰς τὴν ἀπὸ στόματος λογιδοτικὴν.

Ζ'. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

Τάξις Ζ'.

Τὰ στοιχειωδέστατα, κυρίως ὑπολογισμὸς ἐπιφανειῶν καὶ ὄγκων μετὰ πρακτικῶν ἀσκήσεων.

Η'. ΙΣΤΟΡΙΑ

Τάξις Γ'.

Διηγήματα κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν βίων τῶν ἡρώων καὶ ἱστορικῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (ἄνευ βιβλίου).

Τάξις Δ'.

Τὰ ἀναγκαιότερα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ βυζαντιακῆς ἱστορίας βιογραφικῶς.

Τάξις Ε'.

Συστηματικὴ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Τάξις ΣΤ'.

Συνέχεια καὶ τέλος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἡ **Ρωμαϊκὴ**, μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

Τάξις Ζ'.

Βυζαντιακὴ ἱστορία καὶ ἐκ τῶν νεωτάτων χρόνων ἡ τῶν **λαῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου.**

Θ' ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Τάξις Γ'.

Συνοπτικὰ πατριδογραφία μετὰ τῶν γενικωτάτων γεωγραφικῶν ὄρων (ἐποπτικῶς ἄνευ βιβλίου). Τὰ κυριώτατα περὶ **Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος.**

Τάξις Δ'.

Συνοπτικὴ ἐπανάληψις τῶν δεδιδαγμένων. Ἡ **Εὐρώπη** (ἐκτενέστερον τὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου), φυσικῶς καὶ πολιτικῶς καὶ γενικώτατα περὶ τῶν λοιπῶν **Ἠπειρῶν. Χαρτογραφία** ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Τάξις Ε'.

Ἡ **Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀσία** φυσικῶς καὶ πολιτικῶς (ἐκτενέστερον ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία). **Χαρτογραφία** ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Τάξις ΣΤ'.

Αἱ λοιπαὶ **Ἠπειροὶ** φυσικῶς καὶ πολιτικῶς. **Χαρτογραφία** ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Τάξις Ζ'.

Σχῆμα τῆς γῆς, ἡμερινὸς, μεσημβρινὸς, πορῶλλοι, ξηρὰ καὶ ὕδωρ καὶ σχέσεις τοῦ μεγέθους αὐτῶν, ζῶναι, πρῶτοι μεσημβρινοὶ καὶ μῆκος καὶ πλάτος, μετ' ἀσκήσεων πρὸς ὄρισμὸν τῆς θέσεως κράτους ἢ πόλεως τινος. Ἐπανάληψις τῆς **Εὐρώπης** (διεξοδικώτερον τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ἑλλάδος), μετὰ συμπληρώσεων περὶ τοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν συγκοινωνιῶν, τῆς ἐμπορίας, τῆς βιομηχανίας κτλ. Παραβολὴ καὶ σύγκρισις τῶν **Ἠπειρῶν** καὶ τῶν μεγαλειτέρων κρατῶν τοῦ κόσμου.

Ἐκ τῆς **μαθηματικῆς γεωγραφίας** ἡ γῆ ὡς οὐράνιον σῶμα, ὁ ἥλιος καὶ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους, ἡ δελήνη, οἱ πλανῆται καὶ οἱ ἀπλανεῖς, οἱ κομήται καὶ οἱ διάττοντες ἀστέρες.

Ι' ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Τάξις Δ'.

Ἀνάπτυξις καὶ συμπλήρωσις τῶν κατὰ τῆς λεκτικῆς ἀσκήσεως τῆς Γ' τάξεως διδασθέντων ἐκ τῶν **τριῶν βαθμῶν τῆς Φύσεως** καὶ στοιχειωδέσταται γνώσεις ἐκ τῆς **φυσικῆς.**

Τάξις Ε΄.

Ἐκ τῆς ὀρυκτολογίας καὶ φυτολογίας τὰ γνωστότερα ὀρυκτὰ καὶ φυτὰ καὶ ἐκ τῆς ζωολογίας ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ γνωστότερα ζῶα, ἐνὸς ζώου καὶ φυτοῦ λαμβανομένου ὡς τύπου τῆς τάξεως.

ΙΑ΄. ΧΗΜΕΙΑ

Τάξις ΣΤ΄.

Τὰ στοιχειωδέστατα ἐκ τῆς ἀνοργάνου, τῆς ὀργανικῆς καὶ τῆς βιομηχανικῆς χημείας.

ΙΒ΄. ΦΥΣΙΚΗ

Τάξις Ζ΄.

Αἱ εὐληπτότεραι καὶ πρακτικώτεραι γνώσεις περὶ βαρύτητος, ὑδροστατικῆς, ἀερίων, θερμότητος, ἤχου, φωτός, μαγνητισμοῦ καὶ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἐξηγήσεις τῶν σχετικῶν νεωτάτων ἐφευρέσεων (κινηματογράφου, φωνογράφου κτλ.)

ΙΓ΄. ΕΜΠΟΡΙΚΑ

Τάξις ΣΤ΄.

Ἐμπορικὴ ἀριθμητικὴ μετὰ προβλημάτων.

Τάξις Ζ΄.

Κατασκευογραφία. Ἐμπορικὴ ἀλλοιολογραφία. Ἐμπορικὴ γεωγραφία.

ΙΔ΄. ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑ

Τάξις Α΄.

Ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἡ γραφὴ γίνεται κατὰ τὸ μάθημα τῶν Ἑλληνικῶν.

Τάξις Β΄.

Ἐξάσκεις εἰς τὴν γραφὴν καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἐξαμηνίαν εἰσαγωγὴ εἰς τὴν καλλιγραφίαν (τὰ μικρὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου κατὰ τὴν γραφικὴν αὐτῶν δυσκολίαν), χωριστὰ καὶ ἐν συνδέσει.

Τάξις Γ΄.

Τὸ μικρὸν ἀλφάβητον κατὰ σειρὰν. Τὰ κεφαλαῖα. Καλλιγραφικαὶ ἀσκήσεις ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς ἐξ ὑποδείγματος ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Τάξις Δ΄.

Ἀσκήσεις καλλιγραφικῆς ταχυγραφίας ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς ἐξ ὑποδειγμάτων καὶ ἐντύπων. Ἀρχαὶ γαλλικῆς καλλιγραφίας.

Τάξεις Ε΄ καὶ ΣΤ΄.

Ἀσκήσεις καλλιγραφικῆς ταχυγραφίας ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς. Γαλλικὴ καλλιγραφία.

ΙΕ΄. ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ

Τάξις Γ΄.

Εὐθεῖα γραμμὴ καὶ εὐθύγραμμα ἐπίπεδα σχήματα (ἀπὸ τετραδίων).

Τάξις Δ'.

Κύκλος και καμπύλαι τινές γραμμαί. Σχήματα επίπεδα και καμπυλόγραμμα (ἀπό τετραδίων).

Τάξις Ε'.

Συναρμογή επιπέδων σχημάτων και κατασκευή στερεών σωμάτων (ἀπό τετραδίων).

Τάξις ΣΤ'.

Εὐθεῖα γραμμὴ και εὐθύγραμμα σχήματα μετ' ἐφαρμογῶν ἐπὶ εὐθυγράμμων κοσμημάτων (ἀπό τετραδίων).

Τάξις Ζ'.

Κύκλος μετ' ἐφαρμογῶν. Καμπύλη γραμμὴ μετ' ἐφαρμογῶν. Στερεὰ σώματα μετ' ἐφαρμογῶν ἐπὶ ἀντικειμένων τῆς τέχνης. Κοσμηματογραφία. Ἴωνικός και Δωρικός κίον (ἅπαντα ἀπό τετραδίων).

ΙΣΤ'. ΩΔΙΚΗ

Τάξεις Α' και Β'.

Τὰ λειτουργικά. Παιδικὰ ᾄσματα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς γυμναστικῆς.

Τάξις Γ'.

Τὰ εὐκολώτερα ἀπολυτικά τῶν δεσποτικῶν και θεωρητικῶν ἑορτῶν. Παιδικὰ ᾄσματα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς γυμναστικῆς.

Τάξις Δ'.

Τὰ ἀπολυτικά τῶν ὀκτῶ ἤχων. ᾄσματα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς γυμναστικῆς. Ὕμνοι εἰς τὴν Α. Α. Μ. τὸν Σουλτᾶνον και τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην.

Τάξις Ε'—Ζ'.

Τροπάρια και ᾄσματα τῆς προσεχοῦς Κυριακῆς ἢ ἑορτῆς και ἐν γένει ἀπάσης τῆς ἐνιαυσίου ἀκολουθίας (ἐν χορῷ). ᾄσματα μονόφωνα και πολύφωνα. Ὕμνοι ὡς ἀνωτέρω.

Σημειώδεις. Τὸ μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς θὰ διδάσκηται ὑπὸ ἐιδικοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ λογιωτέρου τῶν ἱεροψαλτῶν τῆς ἐκκλησίας, ἐκτὸς μὲν τῶν ὡρῶν τοῦ προγράμματος ἀλλ' ἐν ὡρᾷ τακτῇ.

Τὴν **δυστηματικὴν** διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν ταῖς δημοτικαῖς σχολαῖς κατηργήσαμεν, διότι ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι, ἔνεκα πολλῶν και ποικίλων λόγων, ὄλως ἀσημάντους καρπούς ἀπῆνεγκεν ἡ τοιαύτη διδασκαλία και εἰς τὰς ὀλιγίστας ἐκεῖνας σχολὰς ὅπου μετὰ δυσκολίας και ἀτελῶς ἐφηρομόσθη τὸ μέρος τοῦτο τοῦ προγράμματος, ἐνῶ ἐν ταῖς πλείσταις σχολαῖς ἐξ ἀνάγκης ἔμεινε γράμμα νεκρόν. Ἄλλως τε νῦν, ὅτε, τῇ ὑψηλῇ θερμοουργῷ προνοίᾳ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Ε', ἰδρύθη ἐν τῷ περιδόλῳ τῶν Πατριαρχείων **Μουσικὴ Σχολή**, ἥς σκοπὸς «ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς μουσικῆς εἰς τὴν μαθητεύουσαν ὁμογενῆ νεολαίαν», ἐν τῇ σχολῇ γίνονται δεκτοὶ «πλὴν τῶν φοιτῶντων εἰς τὴν Π. Μ. τοῦ Γένους Σχολὴν και πᾶς ὀρθόδοξος καλλιφῶνος», ἠλικίας οὐχὶ ἐλάττονος «τοῦ δεκάτου ἔτους συμπληρωμένου» (Κανονισμὸς Μουσικοῦ Συλλόγου ἄρθρα 47, 65, 66), ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲ διδάσκουσιν οἱ δοκιμώτεροι τῶν ἱεροψαλτῶν και μουσικοδιδασκάλων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐξέλιπε καθ' ἡμᾶς τὸ κενόν, εἰς οὗ τὴν πλήρωσιν, ἐκ τῶν ἐνόητων, ἀπέβλεπεν ἡ ἀναγραφὴ τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν τῷ νῦν ἐν ἐνεργείᾳ προγράμματι τῶν ἀστικῶν σχολῶν.

Ι Ζ'. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Τάξεις Α'.—Δ'.

Παιδιαί και ἐλεύθεροι ἀσκήσεις.

Τάξεις Ε'.—Ζ'.

Παιδιαί, ἀνόργανος και ὀργανικὴ γυμναστική.

Γ'. Ὠρολόγιον τῶν Παρθεναγωγείων

Μαθήματα.	Τάξεις.							Ἐν συνόλ. γράμματα.	Ἐν σχέσει πρὸς τὰ νῦν ἰσχύον- τα προ-
	Α'.	Β'.	Γ'.	Δ'.	Ε'.	Ζ'.	Ζ'		
	Ὡραι καθ' ἑβδομάδα.								
Θρησκευτικὰ	2	2	2	2	2	2	2	14	'Αμετάβλ.
Ἑλληνικὰ	12	10	10	10	10	9	9	69	— 3
Λεκτικαὶ ἀσκήσ.	3	3	2	—	—	—	—	8	+ 4
Γαλλικὰ	—	—	—	3	3	4	4	14	+ 4
Ἀριθμητικὴ	3	3	3	3	3	3	3	21	'Αμετάβλ.
Ἱστορία	—	—	2	2	2	2	2	10	'Αμετάβλ.
Γεωγραφία	—	—	2	2	2	2	3	11	+ 1
Φυσικὴ ἱστορία	—	—	—	2	2	2	—	6	— 2
Φυσικὴ καὶ Χημ.	—	—	—	—	—	—	2	2	
Οἰκικὴ Οἰκον.	—	—	—	—	—	1	2	3	+ 3
Χειροτεχνήματα ¹	6	6	6	4	4	5	5	35	— 1
Καλλιγραφία	—	2	3	2	2	2	—	11	— 2
Ἰχνογραφία	—	—	2	2	2	2	2	10	— 3
Ὠδικὴ καὶ Γυμν.	6	6	4	4	4	—	—	24	'Αμετάβλ.
Ὠδικὴ	—	—	—	—	—	2	1	4	
	32	32	36	36	36	36	36	244	+ 1

1. Πλὴν τῶν ὥρων τῶν ἀναγκαζομένων διὰ τὰ χειροτεχνήματα ἐν τῷδε τῷ ὡρολόγιῳ, δύναται νὰ προστεθῇ κατὰ τὸ δεύτερον ἐξάμηνον καὶ μία ὥρα καθ' ἑκάστην μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων τῆς ἡμέρας καθὰ συνήθως συμβαίνει.

Δ'. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

τῶν μαθημάτων τοῦ Παρθεναγωγείου

Ἐν τοῖς πλείστοις τὰ μαθήματα τῶν Παρθεναγωγείων, ἢ ὕλη καὶ αἱ ὥραι αὐτῶν εἶναι τὰ αὐτὰ ὡς τὰ τῶν ἀρρεναγωγείων, διαφέρουσι δὲ μόνον κατὰ τὰ ἐφεξῆς.

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Τάξεις Γ' και Δ'.

Ἡ ὕλη εἶσται ἐπιτομωτέρα τῆς τῶν ἀρρεναγωγείων, ἀναλόγως τῶν ὀριζομένων ἐν τῷ ὡρολόγιῳ ὥρων.

Β'. ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Τάξις Δ'.

Τὰ τοῦ ἀρρεναγωγείου, ἀνευ τῶν ἀρχαίων γλωσσικῶν.

Τάξις Ε'.

Ἐκ τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἀπομνημόνευσις καὶ ἐρμηνεῖα εὐλόγητων ἀρχαίων γλωσσικῶν, περιεχόντων τοὺς ὀμαλοτέρους τύπους.

Ἐκ τῆς νέας γλώσσης. Ἀπάνθισμα ἐκ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν Δ. Μαυροκοροδάτου καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ Ὀμήρου, κατὰλληλον πρὸς τὴν φύσιν τῶν κορασίων καὶ εἰς λίαν καθαρεύουσαν γλῶσσαν. Γραμματικὴ τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ ἀντιπαράθεσις τῶν τύπων αὐτῆς πρὸς τοὺς τῆς νέας. Εὐρυνσις τοῦ κύκλου τῶν δυνακτικῶν γνώσεων μετ' ἐφαρμογῆς ἐπὶ τοῦ διδασκομένου κειμένου.

Ὡραι 8

Συνθέσεις. Διηγήσεις και ἐπιστολογραφία. Ὁραι 2

Τάξις ΣΓ'.

Ἀρχαία γλῶσσα. Ἑρμηνεία ἐκλεκτῶν τεμαχίων ἐκ τῆς Ἀπολλοδώρου Βιβλιοθήκης, τῆς Αἰλιανοῦ Ποικίλης Ἱστορίας καὶ (περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους) Αἰσωπειῶν μύθων κατ' ἐκλογὴν ὡς ἐν τῇ Ε' τάξει τῶν ἀρρεναγωγείων, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀναγκαίων παραλλαγῶν διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ φύλου. **Γραμματικὴ** Ἐπανάληψις καὶ συμπλήρωσις τοῦ τυπικοῦ. **Σύνθεσις καὶ παραγωγὴ πρακτικῶς.** Ἀνάλογοι **δυντακτικαὶ** γνώσεις (ἄνευ βιβλίου). Ὁραι 6

Νέα γλῶσσα. Μερόπη Δ. Βερναρδάκη καὶ ἐκ τοῦ Ἡροδότου μέρη εἰς κοράσια ἀρμύζοντα. Ὁρα 1

Συνθέσεις. Ἱστορικαὶ, ἀπλαῖ περιγραφαὶ καὶ ἐπιστολογραφία. Ὁραι 2

Τάξις Ζ'.

Ἀρχαία γλῶσσα. Ἑρμηνεία Λουκιανοῦ Νεκρικῶν διαλόγων καὶ ἐκ τοῦ Ξενοφώντος **Κύρου Ἀνάβασις** (ὡς ἐν τοῖς ἀρρεναγωγείοις, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀναγκαίων παραλλαγῶν διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ φύλου), καὶ **Οἰκονομικός. Γραμματικὴ.** Ἐπανάληψις τοῦ τυπικοῦ μετ' ἐφαρμογῶν. Οἱ στοιχειωδέστατοι κανόνες τοῦ **ἔτυμολογικοῦ καὶ τοῦ δυντακτικοῦ** (ἄνευ βιβλίου). Ὁραι 6

Νέα γλῶσσα.— Σοφοκλέους Ἀντιγόνη κατὰ μετάφρασιν Α. Ραγκαβῆ καὶ ἐκ τῆς Ὀμήρου Ἰλιάδος. Ὁρα 1

Συνθέσεις. Ἱστορικαὶ, περιγραφικαὶ καὶ ἐπιστολογραφία. Ὁραι 2

Γ'. ΔΕΚΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Τάξεις Α'—Β'.

Ἡ ὕλη ἐστὶ ἐπιτομωτέρα τῆς τῶν ἀρρεναγωγείων, ἀναλόγως τῶν ὀριζομένων ἐν τῷ ὄρολογίῳ ὥρων.

Δ'. ΓΑΛΛΙΚΑ

Τάξις Δ'.

Τὴν πρώτην ἑξαμηνίαν κατὰ τὴν πραγματικὴν μπηρικὴν μέθοδον ἄνευ βιβλίου, τὴν δὲ δευτέραν ἀνάγνωσις, γραφὴ καὶ μετάφρασις μετὰ στοιχειωδεστάτων **γραμματικῶν γνώσεων.** Ἀπαγγελία καὶ ἀπομνημονεύσις ὀλιγοστίχων ποιημάτων.

Τάξις Ε'.

Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τοῦ ἀναγινωσκομένου. Ἐπανάληψις καὶ ἐπέκτασις τῆς **γραμματικῆς. Διαλογικαὶ ἀσκήσεις** ἐκ τῆς πραγματογνωσίας. **Ὄρθογραφικαὶ ἀσκήσεις.**

Τάξις ΣΓ' καὶ Ζ'.

Ὡς ἐν τοῖς ἀρρεναγωγείοις.

Ε'. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

Τάξεις Α', Β' καὶ Γ'.

Ὡς ἐν τοῖς ἀρρεναγωγείοις, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Α' ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1—20, ἐν τῇ Β' ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1—100 καὶ ἐν τῇ Γ' ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν 1—1000.

Τάξις Δ'.

Αι **τέσσαρες πράξεις** ἐπὶ πάντων τῶν ἀριθμῶν μέχρι τοῦ ἑκατομυρίου ἀπὸ στόματος καὶ γραπτῶς [μετ' ὀλιγοσελίδου βιβλίου ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων]. Ἡ **μέθοδος τῶν τριῶν** διὰ τῆς ἀναγωγῆς εἰς τὴν μονάδα. Ἀσκήσεις εἰς τὴν ἀπὸ στόματος **λογιστικὴν**. Οἰκιακὴ **ἀπλογραφικὴ κατασκευογραφία**.

Τάξις ΣΤ'.

Ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ Ε' τάξει διδασκόντων. Τὰ ἀναγκαιότερα ἐκ τῶν **κοινῶν κλασμάτων καὶ τῶν ὁμοιωτῶν** μετὰ προβλημάτων. Ἀσκήσεις εἰς τὴν ἀπὸ στόματος **λογιστικὴν**.

Τάξις Ζ'.

Ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ ΣΤ' τάξει διδασκόντων. Αἱ ἀναγκαιότεραι τῶν **μεθόδων**, ἀνευ ἀναλογιῶν, ἐπὶ προβλημάτων. Ὅλιγα **περὶ μέτρων, σταθμῶν καὶ νομιμμάτων**. Ἀσκήσεις εἰς τὴν ἀπὸ στόματος **λογιστικὴν**.

ΣΤ'. ΙΣΤΟΡΙΑ

Τάξις Δ'.

Ἡ ὕλη ἐστὶ ἐπιτομωτέρα τῆς τῶν ἀρρεναγωγείων, ἀναλόγως τῶν ὀριζομένων ἐν τῷ ὄρολογίῳ ὥρῶν.

Τάξις Ε'.

Ἡ τῶν ἀρρεναγωγείων.

Τάξις ΣΤ'.

Ἀντὶ τῆς **ρωμαϊκῆς** ἱστορίας τῆς ἐν τοῖς ἀρρεναγωγείοις

ἀναγραφομένης, γενήσεται ἐπανάληψις τῆς ὅλης **ἑλληνικῆς** ἱστορίας.

Τάξις Ζ'.

Βυζαντιακὴ ἱστορία παραλειπομένης τῆς ρωμαϊκῆς καὶ γινομένης ἐν εἰσαγωγῇ τῆς καταλλήλου **δυνάμεως** τῆς ἑλληνικῆς πρὸς τὴν Βυζαντιακὴν.

Ζ'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Τάξεις Ε' καὶ Ζ'.

Διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ὥρῶν ἡ ὕλη ἐστὶ ὀλιγωτέρα τῆς τῶν ἀρρεναγωγείων, ἀφαιρουμένων τῶν περιττῶν διὰ τὰ κοράσια, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς **Μαθηματικῆς Γεωγραφίας** τῆς Ζ' τάξεως.

Η'. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Τάξις Ε'.

Στοιχεῖα **ὄγκυτολογίας** καὶ βοτανικῆς.

Τάξις ΣΤ'.

Στοιχεῖα **ζωολογίας**, ἰδίᾳ **ἀνθρωπολογίας** μεθ' ὑγιεινῆς.

Θ'. ΦΥΣΙΚΗ καὶ ΧΗΜΕΙΑ

Αἱ στοιχειωδέστεραι **γνώσεις**.

Ι'. ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Αἱ στοιχειωδέστεραι καὶ **πρακτικώτεραι γνώσεις**.

ΙΑ'. ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΗΜΑΤΑ

Τάξεις Α'. — Ζ'.

Ἡ τῶν χειροτεχνημάτων διδασκαλία πρέπει νὰ ἔχη ὀκοπὸν οὐχὶ τὴν ἐκτέλεσιν ποικίλων ἐργασιῶν ἢ τὴν ἀπεργασίαν ἀριστουργημάτων ποικιλικῆς καὶ ἄλλων εἰδῶν πολυτελείας, ἀλλὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ ὡς καὶ τῆς δεξιότητος καὶ εὐχερείας τῆς χειρὸς περὶ τὴν χρῆσιν τῆς ραφίδος.

Ἡ τῆς χειρὸς ἐργασία τῶν μαθητριῶν θὰ περιστρέφῃται κατὰ βαθμοὺς εἰς τὴν **κοπτικὴν** καὶ τὴν **ραπτικὴν**, εἰς τὴν χρῆσιμον **κεντητικὴν** (ἀλφασθίου, ἀριθμῶν κτλ.) τὴν **πλεκτικὴν** καὶ τὴν **ἐπιδιορθωτικὴν**. Περὶ τοιαῦτα πράγματα θὰ στραφῇ ἡ τῶν διδασκαλισσῶν καὶ τῶν ἀρμοδίων προσοχὴ καὶ οὐχὶ εἰς ἐπιδεικτικὰ ἔργα πολυτελείας καὶ αἰθουσῶν, ἅτινα, καὶ τὸ βαλλάντιον τῶν γονέων τοῦ λαοῦ ἐπιδαρύνουσι διὰ δαπανῶν δυσοικονομήτων, καὶ τὰς ἀνάγκας τὰς οἰκογενειακὰς δὲν θεραπεύουσιν οὐδὲ παρηγοροῦσιν. (*Ὁρα καὶ διάταγμα 17 Ἰουλίου 1898 τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως. Travaux manuels pour les filles.)

ΙΒ'. ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑ καὶ ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ

Τάξεις Α'. — Ζ'.

Αἱ ἀσκήσεις καὶ ἐφαρμογαὶ εἰσονται περισσότεραι ἢ ἐν τοῖς ἀρρεναγωγείοις, ὡς ἀναγραφόμενων καὶ περισσotέρων ὥρων ἐν τῷ ὥρολογίῳ, ἐν δὲ τῇ Ζ' τάξει προστεθῆσεται καὶ ἡ **προσωπογραφία**.

ΙΓ'. ΩΔΙΚΗ

Τάξεις Ε' — Ζ'.

Παραληφθήσεται ἡ **Ἐκκλησιαστικὴ μουσική**.

ΙΔ'. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Τάξεις Ε'.

Περιορισθήσεται μόνον εἰς τὴν **ἀνόργανον**

Τοιαῦτη ἡ ἐργασία ἡμῶν Σεβασμιώτατε Πρόεδρε καὶ ἐρίτιμοι κύριοι, κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἡμετέρων δυνάμεων. Ἡ πρόθεσις ἡμῶν ἦτο ὅσον τὸ δυνατόν χρήσιμοι νὰ φανῶμεν εἰς ὃ ἐκαλέσατε ἡμᾶς τιμητικὸν ἔργον, νομίζομεν δὲ ὅτι ἐξεπληρώσαμεν τὸ καθῆκον ἡμῶν εὐσυνειδήτως. Συνετάξαμεν πρόγραμμα δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὅσον οἷόν τε **ἀρτίας καὶ αὐτοτελοῦς**, οὐχὶ δὲ εἰδικῶς προπαρασκευαστικῆς διὰ τὴν μέσθην ἐκπαιδευσιν, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγένετο. Σκοπὸς τοῦ προγράμματος τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι νὰ παιδεύη κατὰ τὸ δυνατόν τελειότερον τοὺς εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ἀμέσως ἅμα τῇ ἀποφοιτῆσει κατερχομένους, νὰ μὴ ἀφίνη δὲ αὐτοὺς ἀνεργατίστους ἀλλὰ νὰ παρέχη τὰ **ἀναγκαῖα στοιχεῖα** πρὸς τὴν εἰς τὴν κοινωνίαν εἰσοδον, καὶ **ἐπαρκεῖς γνώσεις** ἵνα χειρίζωνται τὴν γραπτὴν ἡμῶν γλῶσσαν. Ἦδη ἐπιτρέψατε νὰ ὑποβάλωμεν εἰς ὑμᾶς ἐν τέλει γενικὰς τινὰς **παρατηρήσεις** εἰς τὴν καρποφορώτεραν λειτουργίαν τῶν δημοτικῶν σχολῶν ἀφορώσας, ἐξ ὧν ἕκαστος ἡμῶν εὐλόγως τὰς αἰσιωτέρας περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Γένους ἡμῶν προσδοκίας ἐξαρτᾷ.

1] Τὰ **ἀναγνωστικὰ βιβλία** τῶν τεσσάρων πρώτων τά-

ξων τῶν δημοτικῶν σχολῶν νὰ συνταχθῶσι κατὰ τὸ **μικτὸν** λεγόμενον σύστημα (συγκεντρωτικὸν καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸν) καθ' ἕλιν, ὡς προτύπου χρησιμεύοντος τοῦ Γεροστάθου Λ. Μελά, ἀλλὰ διαρρυθμιζομένου μὲν τοῦ γλωσσικοῦ ὕψους **κατὰ τὰς τάξεις** καὶ μὴ ἀποκλειομένων τῶν ἀπαραιτήτων **πραγματικῶν** γνώσεων, λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψει καὶ τῆς αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν πρὸς ἐξαγωγήν τῶν **ἠθικῶν ποιοτήτων**.

2] Νὰ ὁρισθῆ **ἐπακριδῶς** τὸ ποσὸν τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐκάστης τάξεως.

3] Πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἥδη ὑφ' ἡμῶν προταθέντων μέσων περὶ βελτιώσεως τῆς διδακτικῆς ικανότητος τῶν ἡμετέρων διδασκάλων, ἕκαστος τούτων νὰ προμηθευθῆ καὶ μελετήσῃ τὰ κατάλληλα ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν δεδημοσιευμένα παιδαγωγικὰ συγγράμματα, διότι εὐτυχῶς ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν τοιαῦτα¹, ὅπως ἀπὸ τοῦδε ἀρχίσῃ βελτιούμενον μεθοδικῶς τὸ διδασκαλικὸν ἡμῶν σῶμα.

4] Μέχρι τῆς προσηκούσης κατὰ πάντα συγκροτήσεως τῶν ἡμετέρων διδασκάλων, νὰ ἀνατίθεται, ὅπου δυνατόν, ἡ διδασκαλία τῶν **φυσικῶν** καὶ **τεχνικῶν** μαθημάτων εἰς εἰδικούς.

5] Τὸ ὑποβαλλόμενον πρόγραμμα ἀφορᾷ ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς πρὸς τὰς ἐπαρχίας, δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῆ αὐτούσιον, ἀλλὰ νὰ ἀφαιρεθῶσι μὲν τινα μαθήματα, ἀντ' αὐτῶν δὲ νὰ προστεθῶσιν ὅσα εἰς τὰς **τοπικὰς** ἀνάγκας αὐτῶν ἀνταποκρίνονται, ὡς ἐγένετο

1. Μεταξὺ ἄλλων ὑποσημειούμεθα ἐνταῦθα τὰ ἔργα τῶν καθηγητῶν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Χ. Παπαδοπούλου καὶ Γ. Πανταζίδου, τῆν Παιδαγωγικὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων Μ. Σακελλαροπούλου, τὸν Ὁδηγὸν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν Βρατσάνου καὶ τὰ ἔργα Περτρίδου, Σπαθάρη, Σκορδέλη, Οἰκονόμου, Παπαμάρκου κτλ. κτλ.

ἥδη καὶ ἐν Γαλλίᾳ διὰ διατάγματος ἀπὸ 20 Σεπτεμβρίου 1898.

6] Νὰ μὴ ἐπιτρέπῃται αὐστηρῶς ὁ διορισμὸς εἰς τοὺς **μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος**, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης καὶ πρὸς ἐξοικονόμησην τῶν καιρῶν ἐπιζητοῦντας διδασκαλικὰς θέσεις, διότι οὗτοι μὲν προφανῶς ὑπὸ μόνου τοῦ χρηματισμοῦ ἐλαύνονται, ὡς ἡ πείρα διδάσκει, τὰ δὲ συμφέροντα καιρίως παραδλάπτουσι τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος διδασκάλων.

7] Ἐπειδὴ ἐκ τῶν πραγμάτων καταφαίνεται ἡ ἐπὶ τοῦ ἥθους ὀλεθρία ἐπίδρασις τῶν ἠλικιωμένων μαθητῶν ἐπὶ τοὺς νεωτέρους, νὰ καθορισθῆ ὡς ἐλάχιστον μὲν ὄριον κατὰξέως εἰς τὴν Α'. τάξιν τὸ ἕκτον τῆς ἡλικίας ἔτος ὡς μέγιστον δὲ τὸ ἑννατον, ἀναλόγως δὲ καὶ εἰς τὰς ἄλλας τάξεις, ἐκτὸς ὅταν σοβαρώτατοι καὶ ἀποδεδειγμένοι λόγοι προσαχθῶσι.

8] Διὰ λόγους ὑγιεινοῦς, νὰ ὁρισθῆ κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ προγράμματος κατὰ προσέγγισιν ἡ **κατ' οἶκον τῶν μαθητῶν ἐργασία**, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἡλικίας καὶ τῆς μέσης τῶν παιδῶν ἀντιλήψεως.

9] Ἐφ' οὗς ὄρους τὰ **Νηπιαγωγεία** παρ' ἡμῖν λειτουργοῦσιν, εὐχρῆς ἔργον καθ' ἡμᾶς εἶναι νὰ μὴ ὑπάρχωσιν· ἀλλ' ὅπου ὑπάρχουσι, τὰ μὲν εἰς δύο τμήματα διηρημένα νὰ θεωρῶνται ὡς προπαρασκευαστικὰ διὰ τὴν Β'. τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολῶν, τὰ δὲ εἰς ἓν διὰ τὴν Α'.

10] Ἡ προκήρυξις περὶ διαγωνισμοῦ συγγραφῆς τῶν διδακτικῶν βιβλίων νὰ γίνῃ **ἐν καιρῷ καὶ διὰ καταλλήλων δημοσιεύσεων**, ὥστε νὰ δύνανται νὰ μετάσχωσιν αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις βουλόμενοί.

Πιστεύοντες ἀδιστάκτως, Σεβασμιώτατε Πρόεδρε καὶ ἐρίτιμοι Κύριοι, ὅτι θὰ ἐφαρμοσθῆ πιστῶς καὶ ἀνελλιπῶς τὸ συνταχθὲν ὑφ' ἡμῶν πρόγραμμα, ἂν τύχῃ τῆς ἡμετέρας ἐγκρί-

σεως, καὶ ὅτι θὰ πραγματοποιηθῶσιν αἱ προτάσεις ἡμῶν καὶ δὲν θὰ μείνωσι γράμμα νεκρὸν, εὐχόμενοι δὲ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς α'] ὅπως, ὅσα ἐνώπιον τοῦ σεβαστοῦ τούτου Συνεδρίου ὁ Σεβασμιώτατος Πρόεδρος τῆς Π. Κ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ Πρόεδρος τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου Μητροπ Ρόδου κ. Κωνσταντῖνος εἶπεν, ὅτι ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν καὶ μελετᾶται ἤδη ἐν τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ τὸ ζήτημα περὶ τῆς τύχης τῶν διδασκάλων, ταῦτα πραγματοποιηθῶσι καὶ ἐπὶ τέλους ἐξασφαλισθῆ ἢ ἐν τῇ κοινωρίᾳ συντήρησις τῶν διδασκάλων, ὡς ἐμπρέπει εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν, ἐπ' ἀγαθῶ αὐτῆς ταύτης τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως (διότι ἄνευ ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως τῶν διδασκάλων ἀδύνατος ὄλως εἶναι πᾶσα βελτίωσις τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως), καὶ β'] ὅπως ἐν τῷ καταρτισμῷ τῆς Π. Κ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, χάριν αὐτῶν τῶν συμφερόντων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀπροσκόπτου λειτουργίας τῶν σχολῶν, ἀντιπροσωπεύονται πᾶσαι αἱ βαθμίδες τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἄλλοι ἀρμόδιοι κοινωνικοὶ κύκλοι, ὑποσημειούμεθα εὐσεβάστως.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 16 Αὐγούστου 1899

Ἡ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ

Ἄρχιμ. Καλλ. Δελικάνης Πρόεδρος

Γ. Α. Λιανόπουλος

Μ. Γ. Κεράλας

Β. Φ. Μυστακίδης

Α. Τουργούτης

Α. Ἀρίπης

Ε. Ἀριστοκλῆς

Θ. Πανίδης

Α. Ἀθανασιάδης Γραμματεὺς

